

KORONAVİRÜS KRİZİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN ALMANYA'DAKİ ALGI FAALİYETLERİ

İBRAHİM ALBOĞA

SETA | PERSPEKTİF

HAZİRAN 2020 · SAYI 287

- Çin, koronavirüs salgını kapsamında Avrupa ve Almanya'da ne tür girişimlerde bulunmuştur?
- Çin'in Alman ve Avrupa kamuoyunu etkileme girişimleri nelerdir?
 - Koronavirüsün çıkış sebebi tartışmalarına Almanya'nın yaklaşımı nasıl olmuştur?

GİRİŞ

Çin'in Vuhan kentinde Şubat 2020'de ortaya çıkan ve oradan dünyaya yayılan yeni tip koronavirüs (Covid-19) sonraki aylarda neredeyse dünyadaki tüm ülkeleri etkisi altına alan küresel bir salgına dönüşmüştür. Ciddi sağlık tehditlerinin yanı sıra alışlagelmiş sosyal yaşamın ve ekonomilerin adeta durmasına sebebiyet veren koronavirüs salgını farklı alanları etkileyen küresel ölçekte bir tehdit olarak kabul görmüştür. Bu sebeple dünyanın birçok ülkesinde koronavirüsle mücadele kapsamında çok boyutlu politikalar ele alınmış ve daha sonraki süreçte normalleşme yönünde adımlar atılmıştır. Ancak normalleşmenin yavaş yavaş gerçekleştirilmesiyle birlikte virüsün çıkış sebebiyle ilgili tartışmalar da daha açık bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır.

Özellikle ABD Başkanı Donald Trump'ın sürecin başından bu yana koronavirüsü "Çin virüsü" (Chinese virus) olarak tanımlaması virüsün yayılmasında kimi suçlu gördüğünün somut bir göstergesi olmuştur. Salgından en çok etkilenen ülkenin ABD olmasının neden olduğu iç politik gerilimlerin ve salgının sonbahardaki başkanlık seçimlerinin hemen öncesin-

de vuku bulmasının baskısı karşısında Trump'ın Çin'i suçlayarak süreci kötü yöneten lider algısına ket vurmak amacıyla dış etkenleri merkeze alan bir yönetime başvurması dikkat çekmiştir. ABD yönetimi ilk etapta Çin'in virüsü sürecin başında durdurabileceğini ve böylelikle salgının yayılmasını o vakit engellemesi gerektiğini vurgulamış¹ ancak daha sonra daha da ileri giderek virüsün Vuhan'da bulunan bir laboratuvarda üretilerek yayıldığına yönelik açıklamalarda bulunmuştur.² Son safhada ise Washington tüm sorumluluğu Pekin yönetimine yükleyerek tazminat konusunu gündeme taşımış ve hatta ABD'nin Missouri eyaleti Çin'e karşı dava açma girişiminde bulunmuştur.³

Bu süreçte Avrupa Birliği'nin (AB) ise Batı ittifakının önemli bir aktörü olarak ABD-Çin çekişmesinde⁴ nasıl bir rol oynayacağı merak konusu olmuştur. Ancak AB'nin şimdiye kadar koronavirüs

1. "Trump Covid-19 Salgını Nedeniyle Çin'i Suçladı", Anadolu Ajansı, 19 Mart 2020.

2. "Trump: Koronavirüsü Çin'in Ürettiğine İlişkin Kanıtı Gördüm", Deutsche Welle Türkçe, 1 Mayıs 2020.

3. "Çin'den ABD'nin Tazminat Davası Girişimine Çok Sert Tepki: Saçmalıktan Farkı Yok", *Sabah*, 22 Nisan 2020.

4. Yusuf Emre Koç, "Çin Usulü Savaş Diplomasisi Satranca Karşı 'Go'", *Kriter*, Yıl: 5, Sayı: 46, (Mayıs 2020).

İBRAHİM ALBOĞA

Frankfurt Goethe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Etnoloji Bölümü'nde lisans yapmıştır. Aynı üniversitede siyaset felsefesi alanında yüksek lisansını tamamlamış ve ERASMUS kapsamında bir sömestr İsviçre'de Bern Üniversitesi'nde uluslararası iklim politikaları ve iklim değişikliğiyle mücadele stratejileri alanında çalışmalar yapmıştır. Uzmanlık alanları Alman kimliği ekseninde dış politika, Almanya'nın kalkınma ve güvenlik politikaları ve Avrupa Birliği'nin mülteci ve güvenlik politikalarıdır. İbrahim Alboğa SETA Berlin'de araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

kapsamında Çin'e yönelik sergilediği tavrın net olmayışı eleştirilere neden olmuştur. Çin'in uluslararası siyasetteki imajını sıkça başvurulan "kurt savaşçı diplomatları" (*wolf warrior diplomats*)⁵ kavramı temsil etmektedir. Buna göre Pekin yönetiminin bu kavram vasıtasıyla başlattığı dezenformasyon ve etkileme kampanyasıyla birlikte virüsün Çin'den çıktığı gerçeğinin üzerinin kapatılması bir yana virüsü bizzat ABD'nin üretip Çin'i zor durumda bırakma çabası olarak okuyan komplo teorileri dahi kamuoyuna yayılmıştır.⁶ Çinli "sert konuşan diplomatlar"ın (*tough talking diplomats*)⁷ Brüksel'deki AB kurumlarını etkileme çabaları, dezenformasyon çalışmaları ve AB'nin bu "saldırılar"a net bir tavır takınmaması ve hatta "baskılara boyun eğmesi" uluslararası kamuoyunda ciddi tepkilere neden olmuştur. Örneğin Çin'in koronavirüs salgınının başından bu yana İtalya başta olmak üzere Almanya'nın Heinsberg kenti gibi en çok etkilenen bölgelere (tıbbi) yardımlarda bulunması ise *soft power* olarak nitelendirilebilecek kamu diplomasi faaliyeti olarak değerlendirilmektedir. Fakat Çin'in bu tür adımları Alman kamuoyunda ve özellikle de transatlantik bağı bulunan medya çevrelerince daha çok nüfuz etme ve ABD'den boşalan güç boşluğunu dolduran fırsatçı bir hegemonya kurma girişimi olarak nitelendirilmiştir.⁸

Federal Alman hükümeti genel anlamda Çin'in başlattığı imaj ve dezenformasyon kampanyasına temkinli yaklaşmış ve Washington-Pekin arasındaki propaganda savaşında tarafını net bir şekilde belli etmemiştir. Bu süreçte Almanya ABD'nin Çin'e yönelttiği suçlamalara karşı ilk etapta virüsle mücadelenin önemine vurgu yapmış ve virüsün çıkış sebebinin daha sonraki bir vakitte ele alınacağı mesajını vermiştir. Alman hükümetinin konuya ilişkin temkinli yak-

laşımı ise muhalefet partileri tarafından eleştirilirken Sosyal Demokrat Partili (SPD) Dışişleri Bakanı Heiko Maas'ın önce AB Komisyonunun açıklama yapmasını bekleyip sonra konuya dair açıklamalarda bulunması ise "korkaklık" olarak nitelendirilmiştir.⁹

Özellikle yakın zamanda Çinli diplomatların AB kurumlarında olduğu gibi Almanya'da da bazı bakanlık bürokratlarını koronavirüs konusunda Çin'le ilgili olumlu açıklama yapmaları için etkileme çabalarında bulunmaları kamuoyuna yansımış ve tepkilere neden olmuştur. Bu süre zarfında Alman kamuoyunda Çin'e yönelik net bir tavır alma ve hatta yaptırım uygulamaya kadar varan söylemlerde de artış yaşanmıştır.

Bu perspektifte Çin yönetiminin –ABD'nin söylem düzeyindeki çabalarına rağmen– Almanya'da koronavirüs krizinin başından bu yana bulunduğu girişimler ele alınmaktadır. Bu bağlamda öncelikle medya ve siyasetin Çin'in tüm girişim ve çabalarına yönelik nasıl tepki verdiğine değinilmektedir. Ayrıca Çinli diplomatların AB kapsamındaki girişimleri de Çin devletinin uluslararası siyasette başlattığı kampanyanın niceliğini değerlendirme açısından kısa da olsa ele alınmaktadır. Son olarak Çin-ABD arasındaki koronavirüs tartışmaları uluslararası ilişkiler ışığında ve sistemsel rekabet konsepti çerçevesinde ele alınarak AB'nin ve Almanya'nın Çin ile ilişkileri irdelenmektedir.

ÇİN'İN AVRUPA VE ALMANYA'DA KORONAVİRÜS SALGINI KAPSAMINDAKİ YARDIM GİRİŞİMLERİNİN SİYASAL ZEMİNİ

Alman kamuoyunda genel itibarıyla Almanya'nın koronavirüs krizini Avrupa ülkeleri arasında en iyi yöneten ülkelerin başında geldiği tezi sıkça ileri sürülmektedir. Ancak diğer Avrupa ülkeleri gibi Almanya da salgınının çok hızlı yayılması sebebiyle radikal bir şekilde sosyal hayatı durdurmak zorunda kalmıştır (*lockdown/shutdown*). Buna rağmen Alman kamuoyunda federal hükümetin geç reaksiyon gösterdiği ve ülkenin federal devlet yapısının (federal ve eyalet hükümetlerinin koordinasyonunun) getirdiği hantallık eleştirilere

5. "Wolf Warrior' Diplomats Reveal China's Ambitions", FT.com, 12 Mayıs 2020.

6. Catherine Wong, "Too Soon, too Loud: Chinese Foreign Policy Advisers Tell 'Wolf Warrior' Diplomats to Tone It down", SCMP, 14 Mayıs 2020.

7. "Coronavirus: China's New Army of Tough-Talking Diplomats", BBC News, 13 Mayıs 2020.

8. Steffen Richter, "China will das Trump-Versagen für sich nutzen", Zeit.de, 25 Nisan 2020.

9. "Maas fehlt der Mut gegenüber China", Tagesspiegel, 5 Mayıs 2020.

yol açmıştır.¹⁰ Almanya –örneğin İtalya'ya kıyasla virüsün bir-iki hafta daha geç yayılması sebebiyle zaman faktörü konusunda daha avantajlı bir durumda olsa da ülkedeki karnaval tarzı büyük çaplı etkinlikler engellenmeyerek kısmi avantaj yitirilmiştir. Virüsle mücadelenin başında bir strateji eksikliği sebebiyle Berlin yönetiminin süreci yönetme konusundaki iki ana hatasından bahsetmek mümkündür. Buna göre birinci hata dış politika ve AB dayanışması ilkesine ters bir anlayışla sınırların kapatılması adımı ve tıbbi malzemelerin yurt dışına gönderilmesinin ciddi şekilde kısıtlanmasıdır. Bu adımlar –başta İtalya gibi– salgın sebebiyle ciddi can kaybına uğrayan AB ülkelerince bencillik ve ulusalcılık olarak değerlendirilmiştir. Krizi yönetme konusunda ulusal ölçekte hareket edilmesi AB'nin gayesi tartışmalarını da tekrar gündeme getirmiştir. Bu sebeple Avrupa'nın en güçlü ekonomisine sahip olan Almanya, ulusal bir perspektifle hareket ederek İtalya gibi ülkelerde hayal kırıklığı ve öfkeye yol açmış ve bu ülkeleri Çin'in etki alanına terk etmiştir. Çin ise bu boşluğu fırsata çevirerek AB ve NATO'dan önce hareket ederek İtalya, İspanya ve Belçika gibi ülkelere tıbbi yardımlarda bulunmuştur.¹¹ Diğer yandan AB üyeliği konusunda son yıllarda birtakım gayretlerde bulunan Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksander Vucic'in "Avrupa rüyası bitti", "Avrupa dayanışması diye bir şey yok" gibi ifadeler kullanarak Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'den "kardeşim" hitabıyla yardım talep etmesi Almanya ve AB açısından Balkanların uzun vadede hangi güç merkezine yöneleceğine işaret etmektedir.¹² İtalya'nın¹³ da AB'de Çin'in politikalarının en büyük destekçisi olduğu bir sır olmamakla beraber bu sürecin sonunda Pekin-Roma ilişkilerinde daha güçlü bir dinamizmin oluşacağı tahmin edilmektedir.¹⁴

10. M. Erkut Ayvaz ve İbrahim Alboğa, "Almanya'nın Koronavirüs Salgınına Karşı Mücadelesi", *SETA Perspektif*, Sayı: 265, (Nisan 2020).

11. Marina Kormbaki, "China will in der Corona-Krise helfen: Nächstenliebe oder Propaganda?", *RND*, 19 Mart 2020.

12. Andreas Ernst, "China nutzt die Gunst der Stunde und überflügelt mit seiner Hilfe die Europäer auf dem Balkan", *NZZ*, 23 Mart 2020.

13. İtalya, Çin'in "Kuşak ve Yol" projesine katılan ilk AB ve G7 ülkesidir.

14. Gloria Geyer, "Hilfe für Serbien und Italien. Wie sich China in der Corona-Krise Einfluss in Europa sichert", *Tagesspiegel*, 19 Mart 2020.

Diğer yandan ikinci hata ise Almanya'nın krize karşı hızlı reaksiyon gösteremeyip bölgesel kontrol kayıplarının gerçekleşmesiyle birlikte dünya çapında imajına zarar verecek salgın merkezlerinin (*hotspots*) oluşmasının önüne geçemeyişidir. Örneğin uluslararası medyada "Germany's Wuhan" (Almanya'nın Vuhan'ı) olarak anılan Heinsberg kenti salgının Almanya'daki ana üssü haline gelmiştir.¹⁵ Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bir şehir olan Heinsberg ülkede kötü yönetilen salgın sürecinin sembolü haline gelmiştir. Bütün bir şehrin karantina altına alınması ve ölüm vakaları bir yana CDU'lu Heinsberg Bölge Valisi Stephan Pusch'un 23 Mart'ta açık bir mektupla Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'den hastaneler için tıbbi destek talep etmesi Almanya'nın imajı ve Çin'in Almanya'ya nüfuz etme girişimleri açısından bir milat teşkil etmektedir.¹⁶ Almanya'yı Çin'e bağımlı yansıtan bu açık yardım talebinin üzerine Pekin yönetimi ilk etapta Almanya'ya 15 bin maske göndermiş ve Çin'in Berlin'deki büyükelçiliği konuyla yakından ilgilenmiştir. Kamuoyunda bu yaklaşımlar da Çin'in bu ülkede AB ve Almanya'ya karşı dezenformasyon yapmak ve kendi imajını parlatmak istediği eleştirilerine muhatap olmuştur.

ÇİN'İN AVRUPA VE ALMAN KAMUOYUNU ETKİLEME VE DEZENFORMASYON GİRİŞİMLERİ

Koronavirüsün Çin'in Vuhan kentinden çıkması Pekin yönetimi açısından rahatsız edici bir gerçek olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Çin'in bu konunun üstünün kapatılması noktasındaki girişimleri ise bu tezi güçlendirmektedir. Çin'in Almanya Büyükelçiliğinin özellikle konuyla ilgili Alman kamuoyundaki haberleri yorumlaması ve gazetecilere açık mektuplar yazması Çin hükümetinin imajına gelecek muhtemel zararları engelleme çabası olarak görülmektedir. Çin'in Alman kamuoyu nezdindeki

15. "Coronavirus: Unlocking the Secrets of Germany's Wuhan", *The Times*, 2 Nisan 2020.

16. Severin Weiland, "Hilfe aus dem Ausland. In aller Freundschaft", *Spiegel.de*, 26 Nisan 2020.

imajına bakıldığında örneğin kamuoyu araştırmalarında Alman toplumunun koronavirüsün çıkış sebebinin Çin olduğunu düşündüğü ve Çin devletinin vaka sayılarını gizlediği yönündeki pozisyonlar ağır basmaktadır.¹⁷ Ancak Alman kamuoyunda Çin'in koronavirüs sürecinde yaptığı iki faaliyet özellikle ciddi tepkilere neden olmuştur. Birincisi sürecin başında Vuhan'dan gelen ölüm sayılarının doğruluğunda şüphe bulunmasıdır. Almanya ise Çin'e daha şeffaf olması gerektiği yönünde çağrıda bulunmuştur.¹⁸ İkincisi ise Pekin yönetiminin yardımlarını büyük bir propaganda mekanizmasıyla pazarlaması ve Alman makamlarını etkileme çabalarıdır. Özellikle başvuru denetim faaliyetleri Alman Savunma Bakanlığının henüz Mart'ta iç rapor olarak hazırladığı önemli bir analizde ele alınmıştır. Burada "Almanya, AB ve ABD gibi ülkelerin ortak ve müttefiklerini yarı yolda bırakmış" imajının Çin tarafından ivedilikle işlenmeye çalışıldığına işaret edilmiş ve uyarıda bulunulmuştur.¹⁹

Son olarak Çinli diplomatların Alman bakanlıklarda görevli olan bürokratlarla temasa geçip Çin'in koronavirüs krizinin yönetimindeki başarılarını ön plana çıkarmalarını istemesi Alman kamuoyunda konunun merkezi bir gündem maddesi olarak tartışılmasına yol açmıştır.²⁰ Burada ayrıca belirtilmesi gereken husus Çin'in bu girişimlerinin uluslararası bir boyutunun olması ve kurumlarla direkt temasların yanı sıra sosyal medya üzerinden de ciddi dezenformasyon çalışmalarında bulunmasıdır.²¹

Alman hükümeti kriz esnasında Çin'in krizi yönetme rolünün olumlu bir şekilde gösterilmesi talebine karşılık verilmediği ve şeffaflığın esas olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır. Fakat Alman Federal

İçişleri Bakanlığının Çin'in krizde oynadığı role saygı duyduğunu açıklamasına karşı Alman muhalefet partileri eleştiride bulunmuştur.²² Örneğin Almanya'da ABD yanlısı çevrelere yakın olan uzmanlar Şansölye Merkel'in ABD ile gerginlikleri dahi göze aldığı fakat Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'i kızdırmayı göze almadığı yönünde iddialar ileri sürmüştür.²³ Alman hükümetinin Çin'e yönelik yeterince girişimi göze maması ve geçtiğimiz haftalarda sıkça tartışılan Pekin yönetiminin Hong Kong'a yönelik olarak yürürlüğe koyduğu güvenlik yasasına dahi federal hükümetin tavır koyamamasını, muhalefetteki Yeşiller Partisi Federal Meclis Bundestag Grup Başkanı Katrin Göring-Eckart eleştirmiş ve Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas'ın Berlin'deki Çin büyükelçisini bakanlığa çağırması gerektiği yönünde bir çağrıda bulunmuştur.²⁴

Esasen Almanya'nın Çin'e yönelik politikasının genel hatlarıyla belirsizlik içerdiği ve genel bir stratejinin tezahürünün olmayışı yeni bir durum değildir. Özellikle Trump yönetimiyle beraber gerilen ABD-Almanya ilişkileri Çin'e yönelik alınan tavır konusunda da belirsizlikleri beraberinde getirmektedir. Bu sebeple Almanya'nın iki büyük ülkenin arasındaki çekişmede kendisine üçüncü bir rol seçmesi gerektiğine de zaman zaman işaret edilmektedir.²⁵ Almanya'nın tüm eleştirilere rağmen ısrarla sonbaharda olması planlanan AB-Çin zirvesini Almanya'nın Leipzig kentinde yapmayı savunmasını da bu çerçevede ele almak mümkündür. Ayrıca Almanya'nın 1 Temmuz itibarıyla AB dönem başkanlığını yürütecek olması da Berlin yönetiminin Avrupa içerisinde daha merkezi bir rol üstleneceği beklentilerini artırmaktadır. Bu kapsamda Berlin yönetiminin Pekin'e yönelik yaklaşımı AB'nin de Çin'e yönelik tavrını etkileme potansiyeli taşımaktadır.

17. Joshua Posner, "Germans pin Coronavirus Blame on China: Poll", *Politico*, 11 Mayıs 2020.

18. "Wuhan korrigiert Zahl der Todesfälle um 50 Prozent nach oben", *Spiegel.de*, 17 Nisan 2020.

19. Severin Weiland ve Matthias Gebauer, "Pekings Krisenpropaganda", *Spiegel.de*, 18 Nisan 2020.

20. "Bundesbeamte kontaktiert. China wollte gut dastehen", *Tageschau*, 26 Nisan 2020.

21. Bethany Allen-Ebrahimian, "China's 'Wolf Warrior Diplomats' Comes to Twitter", *AXIOS*, 22 Nisan 2020.

22. "Chinesische Einflussversuche auf deutsche Beamte bestätigt", *Zeit.de*, 26 Nisan 2020.

23. Ulrich Speck, Twitter, 28 Mayıs 2020, <https://twitter.com/ulrichspeck/status/1266058127503474695?s=21>, (Erişim tarihi: 16 Haziran 2020).

24. "Göring-Eckardt: Maas soll chinesischen Botschafter einbestellen", *Handelsblatt*, 26 Mayıs 2020.

25. Noah Barkin, "Germany's Strategic Gray Zone With China", *Carnegie Endowment for International Peace*, 25 Mart 2020.

Diğer yandan Çin'in, AB'nin hazırladığı bir rapora müdahale etme girişimiye ciddi tepkileri beraberinde getirmiştir. Zira AB'nin Çin ve Rusya kaynaklı dezenformasyon çalışmalarıyla ilgili hazırladığı bir raporu engellemek adına Çinli diplomatların Brüksel ve Pekin'de girişimlerde bulunmaları medyaya yansımıştır.²⁶ AB Komisyonunda ise Çin'in baskıları sonucu raporun hafifletilmiş olabileceği iddiaları ve bu doğrultuda artan eleştiriler sonucunda AB Dış İlişkiler Sorumlusu Josep Borrell'in bir sözcüsü "Biz baskılara boyun eğmeyiz" açıklamasında bulunmuştur.²⁷ Fakat AB makamındaki bir raporun engellenmeye çalışılması ise Çin'in agresif kamu diplomasisi faaliyetini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Benzer bir olay Çin'in Avrupa'da sürdürdüğü imaj faaliyetlerinin yanı sıra Çin'deki AB diplomatlarının *China Daily* gazetesine yazdıkları bir makalenin Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından değiştirilmesidir. Çin Dışişleri Bakanlığının özellikle "koronavirüsün Çin'den çıkarak tüm dünyaya yayıldığı" bölümüne müsaade etmeyip yazıyı sansürlemesi AB ülkeleri arasında ciddi tepkilere yol açmıştır.²⁸ Şansölye Merkel'in partisi ve iktidar ortağı olan Hristiyan Demokratlar Birliği'ne (CDU) yakın olarak kabul edilen siyasi vakıf Konrad Adenauer Vakfı ise ilginç bir değerlendirmede bulunmuştur. Buna göre AB'nin Çin'e yönelik güveninin koronavirüs sürecinde daha da azaldığı fakat bu süreç kapsamında Pekin yönetiminin ağırlığının ortaya çıktığı ifade edilmiştir.²⁹

Çin'in sürdürdüğü agresif dezenformasyon ve imaj çalışmalarından rahatsız olan ülkelerin başında şüphesiz ABD gelmektedir. Uzun yıllardır Washington-Pekin rekabeti göz önünde bulundurulduğunda her iki tarafın da bu süreci kendi lehlerine çevirme ve rakip addedilen ülkeye yönelik söylemsel hamlelerde

bulunma gibi enstrümanlara başvurmaları şaşırtmamıştır. Özellikle Çin'in Vuhan'daki vaka sayılarıyla ilgili yanlış bilgi paylaşımı ve şeffaf olmayan açıklamaları dikkatleri üstüne çekmiştir. Haliyle son haftalarda yoğun bir şekilde tartışılan koronavirüsün "çıkış nedeni" bilimsel bir yaklaşım ve muhtevadan ziyade bilhassa ABD ile Çin arasında devam eden, AB ülkelerinin de seyirci kalmasına neden olan bir propaganda mücadelesine dönüşmüştür.

KORONAVİRÜSÜN ÇIKIŞ SEBEBİ TARTIŞMALARI VE ALMANYA'NIN OLAYA YAKLAŞIMI

ABD ile Çin arasındaki koronavirüsün çıkış tartışmalarının ve karşılıklı suçlamaların Almanya'da da bazı medya çevrelerince rasyonel bir zeminde ele alındığını söylemek mümkün değildir. Örneğin ABD'nin politikalarını genel itibarıyla kayıtsız şartsız destekleyen Almanya merkezli bir medya kurumunun "Çin tüm dünyayı aldattı" türünden bir başlığı tercih ederek kapsamlı bir istihbarat raporuna atıfta bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Buna göre ABD, Avustralya, Birleşik Krallık, Yeni Zelanda ve Kanada olmak üzere "Five Eyes" ülkelerinin istihbarat servislerinin hazırladığı ilgili raporda Vuhan yakınlarında bir laboratuvarla deney yapıldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca virüsün insandan insana geçtiği gerçeğini Çin'in sürecin başında gizlediği ve Dünya Sağlık Örgütü'nün de bu açıklamalara destek verdiği iddiasında bulunulmuştur.³⁰ Aynı zaman diliminde ABD'nin iç istihbarat servisi olan Homeland Security'ye atfedilen dört sayfalık gizli bir raporda ise Çin'in koronavirüs salgınını örtbas ettiği ve aynı zamanda tıbbi malzemeleri depolayıp salgının yayılmasıyla beraber dünya genelinde daha avantajlı bir konuma geçtiği ileri sürülmüştür. Bunun üzerine başta ABD Başkanı Donald Trump olmak üzere Dışişleri Bakanı Mike Pompeo koronavirüs salgınının Vuhan'da bulunan bir laboratuvarından çıktığı tezini savunmuşlardır.³¹

26. Peter Müller, "EU-Papier über chinesische Desinformation. Die Kritik kommt weiter hinten", Spiegel.de, 28 Nisan 2020.

27. "Unter chinesischem Druck eingeknickt? EU weist Vorwürfe zurück", *Die Welt*, 27 Nisan 2020.

28. "EU-Vertretung in China duldet Zensur", Deutsche Welle, 7 Mayıs 2020.

29. Daniela Braun ve Paruvana Fiona Ludszeit, "Europa als solidarische, handlungsfähige und gestaltende Kraft weiterentwickeln", Konrad Adenauer Stiftung, 28 Mayıs 2020.

30. "So hat China die ganze Welt betrogen", Bild.de, 2 Mayıs 2020.

31. "China hat Welt betrogen, um Schutzmittel aufzukaufen", *Bild*, 3 Mayıs 2020.

Trump ayrıca Çin'in virüsün başlangıç aşamasında yayılmasını engellemediğini ve Pekin yönetiminin bu tutumu sebebiyle cezalandırılması gerektiğini tekrarlamıştır.³² Çin ise bu suçlamaları yalanlayarak ABD'yi propaganda yapmakla suçlamıştır.³³ Fakat artan suçlama ve ithamlar sonucunda basına sızan ve Çin istihbaratına ait olduğu ileri sürülen bir raporda ABD'nin çatışmacı tavırlarının silahlı bir çatışmaya dahi dönüşebilme tehlikesine dikkat çekilmiştir. Amerikan yönetiminin ısrarla koronavirüsün Wuhan'da bir laboratuvarında kaza sonucu çıktığı tezi ise Batılı istihbarat servisleri tarafından "düşük ihtimal" olarak değerlendirilmektedir.³⁴

Koronavirüs salgınının çıkış noktası bilimsel veriler üzerinden tartışılmaktan çok kutuplaşmış uluslararası siyasette çatışmacı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Almanya ise ABD'nin Çin'e yönelik suçlamalarına genel itibarıyla daha temkinli yaklaşmış ve koronavirüsle mücadeleden sonra konuya yönelik bağımsız bir uluslararası uzmanlar heyetinin incelemelerde bulunmasını önermiştir.³⁵ Dışişleri Bakanı Heiko Maas konuyla ilgili "Virüsün nereden kaynaklandığını bilmek tüm dünyanın hakkı" açıklamasında bulunurken yine daha temkinli bir dili tercih etmiştir. Ayrıca ilginç bir şekilde "Bu sorunun yanıtının siyasetçiler tarafından değil bilim insanları tarafından verilmesi gerektiğini" belirterek siyasetçilerin bu konuyla muhatap olmaması gerektiğini ima eden Maas, ABD'ye kıyasla bu konudaki aktif tutumdan geri durmaktadır. Maas'ın "Çin bu konudaki tavrı ile virüs konusunda ne kadar şeffaf olduğunu kanıtlayabilir" ifadesiyle Almanya – ABD'ye kıyasla– Çin meselesinde bir pozisyon almadığını netleştirmektedir.³⁶

32. "Trump sieht Hinweise auf Coronavirus-Ursprung in chinesischem Labor", Spiegel.de, 1 Mayıs 2020.

33. "Ursprung des Coronavirus in Labor in Wuhan? China weist Vorwürfe der USA als 'Bluff' zurück", Tagesspiegel, 4 Mayıs 2020.

34. "Geheimdienste halten Laborunfall für 'höchst unwahrscheinlich'", Spiegel, 5 Mayıs 2020.

35. Severin Weiland, "Deutsche Außenpolitiker fordern unabhängige Untersuchung in Wuhan", Spiegel, 28 Nisan 2020.

36. "Berlin'den Pekin'e Virüsün Kaynağının Aydınlatılması Çağrısı", Deutsche Welle Türkçe, 4 Mayıs 2020.

Five Eyes raporunun gerçekliği konusunda Alman kamuoyunda ciddi şüpheler oluştuğunu da belirtmek gerekmektedir. Alman Dış İstihbarat Servisinin (BND) de yaptığı bir değerlendirmede raporun sunduğu tezlerin ispatlanmamış olduğu³⁷ ve bunların daha çok bir bilgi savaşı olduğu ileri sürülmüştür.³⁸

Ancak genel olarak bakıldığında son hafta ve aylarda Çin'in Almanya'da giriştiği yoğun etkileme ve imaj faaliyetleri Çin'in bu ülkede salgınla ilgili detayları örtbas etme konusundaki şüpheleri pekiştirmiştir. Diğer yandan ABD'nin sunduğu belge ve raporların da gerçeği yansıtmadığı ve daha çok yıpratma amacına yönelik operasyonel çalışmalar olduğu değerlendirildiği de yapılmıştır. Bu minvalde Almanya'nın ABD-Çin rekabetinde –bundan önce de olduğu gibi– kesin bir taraf seçmeyeceği en azından şimdilik kuvvetle muhtemeldir.

SONUÇ

Çin devleti koronavirüs salgını öncesine kıyasla uluslararası siyasette daha güçlü bir aktör olarak öne çıkmayı hedeflemektedir. Özellikle yurt içinde teknolojik takip mekanizmaları ve otoriter/baskıcı bir güvenlik anlayışı vasıtasıyla koronavirüs salgınına etkin bir şekilde kontrol altına almayı başaran Pekin yönetiminin kullandığı araçlar özellikle Almanya'da da güvenlik-özgürlükler eksenindeki tartışmaları beraberinde getirmiştir. Salgınla mücadelede "takip edici devlet" (*surveillance state*) ve otoriter/merkeziyetçi devletlerin daha etkin mücadele edebileceği tezi³⁹ Almanya'da da bazı "aşırı" çevrelerce kabul görse bile kamuoyunun genelinde bu söyleme rağbet edilmemiştir.

Uluslararası ilişkilerin temel prensiplerinden (*core principles*) olan güç merkezinin (*hegemony*) diğer ülkelere güvenlik (*dominance*), refah (*reciprocity*) veya hayat tarzı (*identity*) gibi (küresel) kamu malları (*collective goods*) sunması gerekmektedir. Bunun farkında olan Pekin yönetimi krizi yönetme ve

37. "BND zweifelt an Corona-Geheimdienstossier über China", Spiegel.de, 7 Mayıs 2020.

38. "BND sieht Informationskrieg um Corona", Handelsblatt, 7 Mayıs 2020

39. Yingzhi Yang ve Julie Zhu, "Coronavirus Brings China's Surveillance State out of the Shadows", Reuters, 7 Şubat 2020.

ihitiyaç sahibi ülkelere “kol kanat gererek” uluslararası siyasetteki konumunu ve imajını güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bununla birlikte Çin'in diğer ülkeleri bağımlı hale (*dependence*) getirip salgın sonrası avantajlı bir temelde yeni ortaklıklar gerçekleştirme çabası içerisinde olduğu da açıktır. Almanya ve AB örneklerinde görüldüğü üzere Çin'in imajını korumak ve koronavirüsü dünyanın “başına bela eden” ülke olarak anılmamak için her türlü girişimde bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Almanya ve AB açısından Çin'in çok önemli ve vazgeçilemez bir ekonomik pazar olması –ki bu konuda Almanya'nın bazı eyalet başbakanları dahi ekonomik gerçekleri önceleyen açıklamalar yapmıştır– haliyle Pekin yönetimine karşı siyasi ve hatta yaptırım içerikli kararlar alınmasını zorlaştırmaktadır.

Tüm hususların ve denklemin farkında olan ABD'nin tam da Çin'in bu tür algı girişimlerini tespit ederek karşı algı/imaj oluşturma çabalarını da –uzun yıllardır devam eden– Washington-Pekin rekabeti ışığında okumak mümkündür. Bu bağlamda Almanya ve Avrupa tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi ancak “devler”in verdiği kavganın üssü veya ringi olmakla yetinmek durumundadır. Avrupa'da ABD-Çin rekabetinin bir aracı olmaksızın “üçüncü bir yol” olup kendi politikasıyla aynı göz hizasında partnerlerine yaklaşma talepleri de bu aşamada sadece rasyonel olmayan bir söylem olarak kalmaktadır.⁴⁰ Diğer yandan Alman kamuoyu açısından ilginç bir şekilde ortaya çıkan bazı saptamalar da dikkat çekmektedir. Örneğin Almanların yüzde 37'sinin ABD'yi, yüzde 36'sının ise Çin'i partner olarak gördüğü ve haliyle toplumsal açıdan Washington veya Pekin yönetimleri arasında büyük bir fark görülmediği önemli bir veri olarak dikkate alınmalıdır.⁴¹ Zira güncel ve orta vadeli siyasi adımların bununla da irtibatlı olarak alınmaya gayret edildiğini söylemek yanlış olmasa gerektir. Fakat bu denkleme ne

ABD'nin ne de Çin'in Almanya'yı veya AB'yi gerçek anlamda aynı göz hizasında bir partner olarak gördüğü söylenebilir. Bir taraftan Avrupa'nın kendi içinde koronavirüs salgınından en çok etkilenen ülkelere “korona tahvilleri” üzerinden mi yoksa bir fon üzerinden mi maddi destek sağlayacağı konusunda dahi bir uzlaşma sağlayamaması diğer taraftan Çin'in kriz esnasında verdiği destek göz önünde bulundurulduğunda kriz sonrası ne tür girişimlerde bulunulacağı şimdiden düşündürücüdür. En azından teorik olarak Pekin yönetiminin kurduğu bağımlılıklardan avantajlı olarak çıkma ihtimalini analiz etmek için İtalya ve Sırbistan'ın Çin yardımlarına yaklaşımları ileriye dönük ışık tutacaktır.⁴²

Koronavirüs krizinin doruk noktasında sorunlara yönelik bir çözüm stratejisi sunamayan AB sürdürülen tartışmalar sonucunda ilk etapta Almanya ve Fransa'nın inisiyatifiyle 500 milyar avroluk bir yardım paketi ve daha sonra ise AB Komisyonunun 750 milyar avroluk yardım paketiyle dikkat çekmiştir. Almanya ve Fransa'nın inisiyatifiyle hayata geçirilen fakat AB üye ülkeleri arasında tartışmaları da beraberinde getiren yardım paketini Birliğin üye ülkelerini Çin'in etki alanından geri çıkarma ve Pekin yönetiminin bölgesel nüfuzunu azaltma girişimi olarak okumak da mümkündür.

Sonuç olarak Almanya'nın da AB ile benzer bir şekilde ABD ve Çin arasında bir denge politikası gözetmesine rağmen pek başarılı olduğu söylenememektedir. Zira en nihayetinde Almanya'da özellikle medya ve siyaset içerisindeki güçlü Amerikan yanlısı dinamiklerin bilhassa Almanya'daki siyasi elitleri Çin ve ABD arasında karar almaya zorladıkları açıktır. Alman kamuoyu perspektifinden bakıldığında da Almanya'nın transatlantik ortaklığa bağlılığı, tarihsel bilinci ve siyasi geleneği sebebiyle ABD'den yana tavır alması –bazı kamuoyu anketlerinde toplumun son aylardaki gelişmelerden dolayı Çin ve ABD arasında bir fark görmemeye meyilli olduğu saptansa da– kısa ve orta vadede kuvvetle muhtemeldir. Ancak bu ola-

40. Jonathan Hackenbroich, “China, America, and How Europe can Deal with War by Economic Means”, ECFR, 13 Mayıs 2020.

41. Noah Barkin, “In the Post-Pandemic Cold War, America is Losing Europe”, *Foreign Policy*, 19 Mayıs 2020.

42. Stefan Kornelius, “Corona treibt die Welt auseinander – mit unabsehbaren Folgen”, *Süddeutsche Zeitung*, 8 Mayıs 2020.

sılığa rağmen bazı realist pozisyonların yükselen dünya gücü Çin ile uzun vadeli stratejik bir ortaklığın önemine vurgu yaptığını ve bu görüşlerin de Alman kamuoyu ve ekonomi çevrelerinde karşılık bulduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda 1 Temmuz 2020 itibarıyla AB dönem başkanlığını altı aylığına Almanya'nın üstleneceğini ve bu süreçte Almanya'nın öncülüğünde AB-Çin ilişkilerini iyileştirme hedefinin

de mevcut olduğunu tekrar belirtmek gerekmektedir. Ayrıca sonbaharda AB ülkeleri liderlerinin Çin Devlet Başkanı Şi Jinping ile Almanya'nın Leipzig şehrinde bir AB-Çin zirvesinde bir araya gelmesi planı da mevcuttur. Federal Alman hükümetinin bu zirveye tüm baskılara rağmen hala sahip çıkması Almanya'nın Çin ile ilişkilerinde daha bağımsız ve realist hareket etme isteğinin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)